

PŘEDKELTSKÉ MÝTY

- dochovalo se z nich jen něco málo v Irsku
- období **končícího matriarchátu** předkeltské Evropy
- tyto mýty pojednávají bez výjimky o **moci ženství**
- dochované jsou v dnešní podobě drobné zlomky na pomezí **mýtů** a **pověstí** či **pohádek**

Macha s rudými copy:

- dávná královna **Uladu** jménem Macha [maka] s rudými copy je jednou z čtelných **žen-válečnic** v keltské a protokeltské mytologii
  - jméno **Macha** v etymologickém významu: **bojovnice** (indoevropský kořen „*magh*“ = „*bojovat*“)
  - v irokeltské mytologii narážíme na 3 Machy (patrně tatáž bohyně)
  - Macha coby čarodějka: viz animovaný film pro děti *Píseň moře* inspirovaný keltskými mýty <http://www.csfd.cz/film/384100-pisen-more/>

- vypráví se, že byli jednou **3 králové** z **Uladu**, kteří se dohodli, že se budou **střídat ve vládě** – každý měl panovat **7 let** a pak uvolnit místo dalšímu
  - 1. se jmenoval Rudý oheň a hned během své 1. vlády se **utopil** ve vodopádu a zanechal po sobě jedinou dceru: **zrzavou a bojovnou Machu**
  - ta oběma zbývajícím králům oznámila, že teď patří **vláda** jí
  - hned se s nimi pustila do **boje** a vyhrála, takže na jejich vládu se ani nedostalo
  - **2. král**, který měl po ní nastoupit na trůn, se jmenoval Zbytečný a **zemřel** (buď přirozenou smrtí, nebo mu Macha napomohla), takže zbyl jen **3. král**, jménem Stříbrný oheň, kterého Macha pojala za svého **muže**
  - proti neoblíbené vládkyni však povstalo **5 synů** zesnulého krále jménem **Zbytečný** – Macha je porazila a poslala do vyhnanství
  - synové Zbytečného se potloukali v hustých **lesích Connachtu**. Jmenovali se: Prostoduchý, Tlustý, Neotesaný, Zpupný a Hlupák, který naletěl

- těchto 5 bratrů jednou večer sedělo v **lese u ohně**, opékali si kančí maso a radili se, jak se nepohodlné **vládkyně zbavit**, když z houští vystoupila stará **malomocná žebračka** a prosila je o něco k snědku a o možnost ohřát se u jejich ohně
- bratři byli zpočátku nedůvěřiví, ale když se zmínila, že **pochází** přímo z **Uladu**, probudila v nich **zvědavost**:
- začali se **vyptávat**, jak se tam teď žije pod vládou Machy – a žebračka začala mladíky **svádět**...
- **Zpupný** se jí začal nestydatě **dvořit**, načež se s ním stařena vydala do **lesní** temnoty
- vrátila se však **sama** a ostatním tvrdila, že se k nim jejich bratr **bojí vrátit**, protože se miloval s **malomocnou**
- nabídla se však, že jednoho z nich zavede na místo, kde Zpupného **nechala**, třeba mu bratr pomůže
- šel s ní **Tlustý**, ale ani ten se nevrátil
- stařena pak u ohně tvrdila, že ji s kletbami **poslal pryč**, prý si bratra najde sám

- Neotesaný ji přinutil, aby mu **ukázala místo**, kde jsou oba bratři – a oběma zbylým bratrům řekl, že v případě potíží **zavolá** o pomoc
- z nočního lesa se brzy ozvalo **volání** o pomoc, a tak 4. bratr Prostoduchý vyrazil na pomoc
- poslední bratr jménem Hlupák, který naletěl u ohně osaměl
- malomocná se mu brzy ukázala a namluvila mu, že ji pro něj **poslali** jeho **bratři...**
- při **rozednění** sedělo 5 bratrů v kruhu **připoutáno** ke stromům, uprostřed stála **stařena** a **vysmívala** se jim za to, jak je přemohla
- pak si v **potoce smyla** nalepené strupy a postavila se před ně coby krásná mladá **víla** – byla to **Macha**
- nabídla jim **milost** a mlčenlivost o hanebném zajetí, jen když jí odpřisáhnou **věrnost**
- bratři to však **odmítli**, to ať je raději **sežere divá zvěř**, než aby se jí podrobili
- nato je Macha **spoutala** jednoho k druhému a hnala před sebou do **Uladu**, kde je nechala ostříhat **dohola** a jako **otroci** jí museli zbudovat **královský hrad**, jehož **obvod** sama vytyčila svou **sponou**

- vítězství Machy nad mužskými protivníky v mýtu ztělesňuje převládající **matriarchální princip**
- 3 mytičtí králové:
  - **Rudý oheň** patrně princip ohně, slunce, světla
  - **Stříbrný oheň** asi lunární princip, noc
  - **Zbytečný** ???
- vládce **Rudý oheň** (1. zesnulý z trojice králů)
  - otec Machy (proto má Macha rudé copy)
  - utopil se ve **vodopádu** – **vodní živel** přemohl **živel ohně** (viz souboj hromového ptáka a vodního démona v severoamerické mytologii)
- dříve u Keltů bývalo zvykem, že **obvod sídlišť** nebo **knížecích sídel** určovaly **ženy**, zatímco **jména** jim dávali **druidi**
  - geografická pozn.:
Connacht [ir. *konacht*]; **Ulster** (irsky; angl. Ulster [*alstə*], dnešní Belfast)
  - jde o 2 historické provincie ležící na **S irského ostrova**: Connacht je na **SZ**, Ulster na **SV** (jeho velká část tvoří **Severní Irsko**, součást dnešní Velké Británie)

Finn:

- součást pozdějších **jihoirských mýtů**, jež se staly součástí keltské mytologie
  - mytickým příběhům o Finnovi se nebudeme podrobněji věnovat
- Finn se dostal do jeskyně **čarodějnic dávného světa**, což byly šeredné dcery **krále elfů**
- Finn jim v tomto starém příběhu, jenž byl předlohou pozdějším verzím, **podlehl** – a s ním se dostala do **moci čarodějnic** i celá **Fianna**, ale v poslední chvíli se objevil **zachráníce**, takže všichni **muži** nakonec **nebyli** čarodějnicemi **pobiti...**
  - geografická pozn.:
Fianna: malé nezávislé mytologické území, snad nacházející se opravdu někde v Irsku, s mnoha významnými bojovníky

Rhiannon:

- velmi torzovitý příběh pojednávající o **povaze ženské moci** v předkeltském prostředí
  - mýtus je důležitý především vzhledem k **prostupnosti pozemského světa i světa nadpřirozeného** (říše elfů a zászvětí)
- co o mýtu víme:
  - **Rhiannon** byla **kněžna říše elfů** v **J Walesu** (v Dyvedu)
  - jako jezdkyň na **bělouši** vábila svého budoucího **chotě Pwylla** do své **elfí říše**, aby jí pomohl proti nemilému **zászvětnímu sousedu**
  - po svatbě již jako královna Dyvedu přivedla na svět **syna Pryderiho**, který se později stal jedním ze **7 bojovníků** zvaných **7 druhů Branových**, kteří se po **válce s Irskem** vrátili do Walesu
  - po Branově smrti se stal jejich **vůdcem Manawyddan**
  - Pryderi s ním **sezdal** svou matku Rhiannon, čímž **Manawyddan** převzal **vládu nad zemí** – počátek **patriarchátu**

- vláda nad zemí se zde původně vážala na spojení s prastarou, přesto však **věčně mladou ženou**, která zde byla odedávna a bude zde věčně
  - snad **bohyně plodnosti**
  - pochází z nějakého „**jiného světa**“ (patrně nadpřirozeného), jenž je však neustále přítomen a je v Irsku připisován **božskému národu**, jenž obýval svět před nynějším lidstvem, ale pak jeho obyvatelé přesídlili do **pahorků víl** (smrtelníci ztratili schopnost je vidět či kontaktovat)
  - z tohoto „jiného světa“ pochází také irská **Matka Země**, která v předkeltských mýtech vystupuje v mnoha podobách a s níž se musí **spojit každý král**, aby mohl **požehnaně vládnout** (tj. legitimně), viz i podobné mýty jiných kultur (např. Gilgameš a bohyně Ištar, podle některých výkladů i kněžna **Libuše** coby bohyně a kníže **Přemysl** aj.)
  - kdo by se její moci **vzepřel**, k tomu by se pak chovala nepřátelsky – kdo se s ní ovšem spojí, tomu přináší **požehnání**

Macha a sedlák:

- zámožnému uladskému sedlákovi **Crunniukovi** zemřela **manželka**
- tu do světnice tiše vstoupila **půvabná žena** a rozdělala oheň, jako by tu byla odjakživa **doma**
- sedlák ji užasle sledoval a zeptal se: „Kdo jsi?“
- „Neptej se mě na jméno, Crunniuku,“ řekla. „Kdybych ti ho řekla, musela bych tvůj dům zase **opustit**. Já ti však chci **pomoc** v nouzi.“
- my ovšem víme, že to byla **Macha**...
- Crunniuc s ní tedy žil a nechal, ať je všechno po jejím – a dobytku, polím i hospodářství se **dařilo** jako nikdy dřív
- nastal čas velkého **výročního shromáždění v Uladu**
- žena byla v pokročilém stupni **těhotenství** a nechtěla tam s ním jít, navíc mu kladla na srdce, aby o ní **nemluvil**
- když však v Uladu při velkých **dostizích** zvítězilo královo spřežení a všichni je obdivovali, začal se sedlák **vychloubat**, že jeho **žena** umí **běžet rychleji** než královi koně
- to bylo vnímáno jako **urážka**

- král dal proto **Crunniuka uvěznit** a hrozil mu **popravou**, pokud jeho žena nedokáže to, co předtím tvrdil
- násilím **přivedli Machu** do paláce, ona však prosila, aby se závodem počkali, dokud **neporodí** – jenže marně (král ji navíc nutil, aby prozradila své **jméno**)
- navzdory svému stavu v závodě s královými koňmi **zvítězila**
- pak se však zhroutila a přivedla na svět **dvojčata** – chlapečka a děvčátko
- **uladské muže** pro jejich bezohlednost **proklela**: vždy když svou **sílu** budou potřebovat nejvíc, tak **9 dní** proleží **neschopni boje** slabí a bezbranní jako žena během šestinedělí...
- tato kletba měla uladské muže stíhat po **9 generací**
- slavnostní louka Uladu se od té doby jmenuje **Machina dvojčata** (Emain Macha [emen macha] z irského emain, tj. „dvojčata“)
- potom Macha **zmizela**...
- **Matka Země** je zde personifikovaná právě Machou:
  - **blaho** lidí závisí na **úctě k ní** a na **svazku** s ní
  - motiv objevující se i v některých mýtech a pověstech **ostrovních Keltů**